

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПЕРЕВЕДЕННЯ ЗАСУДЖЕНИХ ДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ НА ПОКРАЩЕНІ УМОВИ ТРИМАННЯ

Рибянцев А.А., ст. викладач

Луганський державний університет внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка

У статті автором розглядаються проблемні питання переведення засуджених до позбавлення волі на покращені умови тримання.

Ключові слова: переведення засуджених, позбавлення волі, покращені умови тримання.

Рибянцев А.А. ПРОБЛЕМНЫЕ ВОПРОСЫ ПЕРЕВОДА ОСУЖДЕННЫХ К ЛИШЕНИЮ СВОБОДЫ НА УЛУЧШЕННЫЕ УСЛОВИЯ СОДЕРЖАНИЯ / Луганский государственный университет внутренних дел имени Э.А. Дидоренко, Украина

В статье автором рассматриваются проблемные вопросы перевода осужденных к лишению свободы на улучшенные условия содержания.

Ключевые слова: перевод осужденных, лишение свободы, улучшенные условия содержания.

Rybiantsev A.A. PROBLEMS OF REMOVE OF CONVICTS TO IMPRISONMENT ON BETTER CONDITIONS OF SERVING PUNISHMENT / Lugansk state university of internal affairs named after E.A. Didorenko, Ukraine

The article is dedicated to problems of remove of convicts to imprisonment on better conditions of serving punishment.

Key words: remove of convicts, imprisonment, better conditions of serving punishment.

Проблемі правової природи переведення засудженого на поліпшені умови тримання присвячено чимало досліджень, однак і сьогодні серед наукової громадськості немає єдності думок з цього питання. Одні вчені дотримуються думки про те, що таке переведення – елемент прогресивної системи виконання покарань [6, 97; 8, 82; 12, 5-7]. Інші вважають, що таке переведення належить до системи заходів стягнень і заохочень. Прихильники першої точки зору наполягають на тому, що стягнення і заохочення як такі не належать до «прогресивної системи», дія котрої полягає в тому, що зміна правового статусу засудженого як у бік збільшення його прав, так і у бік їх зменшення ставиться в залежність від поведінки засудженого, від ступеня його виправлення.

Слід зазначити, що питанням виконання кримінальних покарань приділяли увагу такі дослідники кримінально-виконавчого права, як В.А. Бадира, І.Г. Богатирьов, О.В. Беца, Є.М. Бодюл, М.Я. Гуцуляк, Т.А. Денисова, О.М. Джуца, А.В. Кирилюк, О.Г. Колб, В.О. Корчинський, А.С. Крилов, В.А. Львовчкін, М.П. Мелентьєв, В.О. Меркулова, М.О. Селєзньов, А.Х. Степанюк, В.М. Трубников, С.Я. Фаренюк, С.І. Халимон, С.В. Царюк та ін. Проте й сьогодні залишаються суперечливими в правовому полі питання виконання кримінальних покарань, у тому числі питання виправлення і ресоціалізації засуджених, пониження людської гідності, заподіяння фізичних страждань, дотримання принципу демократизму, гуманізму, законності та ін.

Кримінально-виконавчим кодексом України 2003 року [1] (далі за текстом – КВК) передбачено можливості змінювати умови відбування кримінального покарання у виді позбавлення волі залежно від поведінки засудженого і його ставлення до праці та навчання (ст.100 КВК). Така зміна має різноманітні форми, що в сукупності складають так звану *прогресивну систему виконання покарання*, яка виділялася ще в радянській науці виправно-трудоного права як окремий правовий інститут і досліджувалася багатьма вітчизняними вченими [5; 10, 93; 13, 45; 14, 384-386]. Зазначене поліпшення умов відбування покарання передбачає дозвіл засудженому додатково витратити на місяць кошти в сумі від 30 до 60 мінімальних розмірів заробітної плати (конкретний розмір залежить від виду колонії).

А для неповнолітніх, які відбувають покарання у виховних колоніях, – також додатково одержувати (ч.2 ст.143 КВК) один раз на 3 місяці короткострокове побачення, яке за постановою начальника колонії може проходити за межами колонії. Вказане поліпшення умов тримання може бути застосоване до засудженого, який відбуває покарання в дільниці ресоціалізації колонії будь-якого виду (крім мінімального рівня безпеки з полегшеними умовами тримання), *за умови його сумлінної поведінки та сумлінного ставлення до праці після відбуття*.

- а) не менше 1/2 строку – в колонії максимального або середнього рівня безпеки;
- б) не менше 1/3 строку – в колонії мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання.

Характеризуючи цей захід кримінально-виконавчого впливу, на наш погляд, слід зазначити не врегульованість КВК порядку його застосування (ч.3 ст.138, ч.2 ст.139 і ч.3 ст.140). Оскільки такий захід не передбачений ст.130 КВК як захід заохочення, то виникає питання: це захід заохочення чи захід кримінально-виконавчого впливу, що передбачає зміну правового положення засудженого, і який є елементом прогресивної системи виконання покарання? Питання про віднесення цього заходу до прогресивної системи виконання покарання в літературі викликало дискусію через те, що скасування таких поліпшених умов тримання передбачене в законодавстві як захід стягнення (абз.7 ч.1 ст.132 КВК).

Свого часу ще М.О. Стручков указував, що заходи (як стягнення так і заохочення), які застосовуються до засуджених не за одиничні (негативні чи позитивні) вчинки, а за поведінку, що змінилася, і які мають безстроковий характер, не слід розглядати як стягнення (або заохочення) у власному розумінні цього слова. Він пропонував розглядати їх як зміну умов тримання, що тягне зміни в правовому положенні засудженого, і має застосовуватися в особливому порядку [11, 133-134].

Про виправлення засудженого свідчить його більш-менш тривала стійка позитивна поведінка. І навпаки, випадки, коли засуджений не змінив своєї поведінки, продовжуючи порушувати режим відбування покарання, не переглянув свою антигромадську позицію, можуть свідчити про те, що поведінка засудженого в цілому погіршилася. Щодо заходів заохочення та стягнення, слід сказати, що вони носять одиничний характер, тому що призначаються за окремих разовий проступок, не змінюють правового становища засуджених; їх накладення ще не свідчить про стійке поліпшення чи погіршення поведінки засудженого.

Відмінність зміни умов тримання та заходів заохочення і стягнення як таких полягає також у тому, що останні застосовуються до всіх категорій засуджених. Вони можуть бути застосовані й до тих з них, кому змінені умови тримання. До них, також як і до інших засуджених, може бути застосований будь-який захід заохочення і накладене будь-яке стягнення. Однак при цьому вони можуть, як і раніше, користуватися пільгами, наданими у зв'язку зі зміною умов тримання в кращий бік.

Звичайно, змінюючи умови тримання засуджених у гірший бік, адміністрація кримінально-виконавчої установи тим самим «карає» засуджених, але це «покарання» відрізняється від стягнень, зазначених у статті 132 КВК, тому що останні можуть призначатися за окремі негативні одноразові вчинки, їхнє застосування носить одиничний характер і не є результатом тривалої поганої поведінки засудженого. Проте в цілому це не захід стягнення, а зміна умов тримання засуджених у гірший бік, тому що при переведенні правовий статус засудженого змінюється в бік обмеження його прав на невизначений, порівняно із заходами дисциплінарного впливу, строк (у межах строку, встановленого вироком суду для покарання в цілому).

Вчені, які відносять переведення засуджених до системи заходів заохочення і стягнення, стверджують, що стягнення і заохочення виконують подвійну функцію. Перша – це функція власне стягнення або заохочення засуджених; друга функція – це стимулювання позитивної поведінки засуджених, їх виправлення. Тобто стягнення і заохочення, у тому числі переведення, – це також елементи прогресивної системи виконання покарання. Так, А.І. Васильєв підрозділяє зміну умов утримання залежно від ступеня виправлення і перевиховання на: 1) заохочення і стягнення та 2) зміну умов утримання в тій же виправно-трудовій установі та шляхом переведення до виправно-трудової установи з іншим режимом [7, 5]. У класифікації автора в одному ряду стоять як заходи стягнення, так і переведення. Т.І. Перкова також вважає, що інститут переведень належить до системи заходів заохочення і стягнення, і відзначає, що засуджені сприймають переведення саме як стягнення або заохочення [9, 11].

Законодавець, як ми бачимо, поліпшення умов тримання, що нами розглядається, ніколи не вважав заходом заохочення (див., наприклад ст.33 Основ виправно-трудового законодавства

Союзу РСР і союзних республік [4], ст.65 Виправно-трудового кодексу УРСР 1970 року [3]). Навпаки, можливість поліпшення умов тримання засудженого до позбавлення волі завжди передбачалась іншими спеціальними нормами (наприклад, ст.23, ч.3 ст.24, ст.25 вказаних Основ виправно-трудового законодавства, ч.ч.2 і 3 ст.38 вказаного Виправно-трудового кодексу).

Тому, на наш погляд, поліпшення умов тримання засудженого до позбавлення волі, що передбачене ч.2 ст.138, ч.2 ст.139, ч.3 ст.140 і ч.2 ст.143 КВК, є переведенням засудженого на покращені умови тримання, при застосуванні якого змінюється статус засудженого та умови відбування ним покарання. Застосовується воно як зміна умов тримання засудженого в межах однієї виправної колонії за поведінку засудженого, що змінилась і стала постійною.

Відповідно й порядок застосування такого поліпшення має відповідати ч.2 ст.100 КВК. Між тим КВК порядок застосування такого поліпшення не визначає. А в п.82 Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань, затверджених наказом Державного департаменту України з питань виконання покарань від 25 грудня 2003 року № 275 [2], передбачено, що надання засудженим права на поліпшення умов тримання, про яке йде мова, здійснюється за постановою начальника колонії (як, до речі, й скасування цих умов, яке передбачене як захід стягнення абз.7 ч.1 ст.132 КВК).

Таким чином, стосовно до розглянутого нами *поліпшення умов тримання* ми можемо констатувати, що вважати його заходом заохочення, як разовим актом заохочення, неможливо хоча б тому, що, по-перше, у ст.132 КВК передбачений його антипод у виді *скасування поліпшених умов тримання* (скасувати можливо тільки те, що діє постійно – *А.Р.*), і по-друге, у нормі ч.5 ст.134 КВК зазначено, що *повторне переведення на поліпшені умови тримання може бути застосоване тільки через 6 місяців* (а виходить, може бути і взагалі не застосоване залежності від поведінки засудженого. – *А.Р.*).

А оскільки цей захід передбачає зміну умов тримання засудженого в межах однієї колонії, порядок його застосування має відповідати ч. 2 ст. 100 КВК, яка передбачає необхідність погодження постанови начальника колонії, якою надається відповідний дозвіл, зі спостережною комісією.

На підставі вищевикладеного вважаємо за доцільне доповнити КВК (ч.ч.2 ст.ст.138 і 139, ч.3 ст.140) абзацом другим і ч.2 ст.143 абзацом п'ятим наступного змісту: *«Дозвіл на поліпшення умов тримання надається засудженому у порядку, передбаченому частиною другою статті 100 цього Кодексу»*. Це дозволить вирішити розглянуті протиріччя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кримінально-виконавчий кодекс України від 11 липня 2003 року // Відомості Верховної Ради. – 2004. – № 3-4. – Ст. 21.
2. Правила внутрішнього розпорядку установ виконання покарань, затверджені наказом Державного департаменту України з питань виконання покарань від 25 грудня 2003 року № 275 // Офіційний вісник України. – 2003. – № 52. – Т. 2. – Ст. 2898.
3. Исправительно-трудовой кодекс Украинской ССР, утвержденный Законом УССР 23 декабря 1970 года // Ведомости Верховного Совета УССР. – 1971. – № 1. – Ст. 6.
4. Основы исправительно-трудового законодательства Союза ССР и союзных республик. Утверждены Законом СССР 11 июля 1969 года // Ведомости Верховного Совета СССР. – 1969. – № 29. – Ст. 247.
5. Бажанов О.И. Прогрессивная система исполнения наказания. – Минск: Наука и техника, 1981. – 168 с.
6. Аванесов Г.А. Изменение условий содержания осужденных в процессе отбывания наказания в виде лишения свободы (прогрессивная система) / Г.А. Аванесов; под ред. Стручкова Н.А. – М.: ВНИИ МВД СССР, 1968. – 149 с.
7. Васильев А.И. Изменение условий содержания осужденных к лишению свободы / А.И. Васильев. – Рязань: НИ и РИО, 1981. – 46 с.

8. Горбенко А.Н. Особенности применения мер поощрения и взыскания в колониях особого режима / А.Н. Горбенко // Методика организации индивидуальной работы с осужденными в исправительно-трудовых учреждениях. – Рязань: ВШ МВД СССР. – 1976. – 115 с.
9. Перкова Т.И. Изменение условий содержания осужденных к лишению свободы путем перевода в исправительно-трудовые учреждения с другим видом режима / Т.И. Перкова. – М.: Юридическая литература, 1985. – 150 с.
10. Стручков Н.А. Курс исправительно-трудового права: проблемы Особенной части / Н.А. Стручков. – М.: Юридическая литература, 1985. – 256 с.
11. Стручков Н.А. Проблемы науки исправительно-трудового права в свете нового исправительно-трудового законодательства / Н.А. Стручков. – М.: Высшая школа МВД СССР, 1972. – 168 с.
12. Стручков Н.А. Рецензия на работу Аванесова Г.А. // Аванесов Г.А. Изменение условий содержания осужденных в процессе отбывания наказания в виде лишения свободы (прогрессивная система) / [под ред. Стручкова Н.А.]. – М.: ВНИИ МВД СССР, 1968. – 19 с.
13. Ткачевский Ю.М. Проблемы совершенствования прогрессивной системы исполнения уголовного наказания / Ю.М. Ткачевский // Вестник МГУ. Серия II. Право. – 1981. – № 6. – С. 44–47.
14. Трубников В.М. Уголовно-исполнительное право Украины: учебник / В.М. Трубников, В.П. Филонов, А.И. Фролов. – Донецк: Изд-во ДИВД МВД Украины, 1999. – 640 с.

УДК 343.59

КРИМІНАЛІЗАЦІЯ РОЗБЕЩЕННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ

Світличний О.О., здобувач

Запорізький національний університет

У статті досліджуються підстави криміналізації розбещення неповнолітніх, що характеризують суспільну небезпечність, відносну розповсюдженість, неприйняття цього діяння на рівні побутової та фахової правосвідомості.

Ключові слова: розпусні дії, діти, суспільна небезпека, розповсюдженість.

Светличный А.А. КРИМИНАЛИЗАЦИЯ РАЗВРАЩЕНИЯ НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ / Запорожский национальный университет, Украина

В статье исследуются основания криминализации развращения несовершеннолетних, характеризующих общественную опасность, относительную распространенность, принятие этого деяния на уровне бытового и специального правосознания.

Ключевые слова: развратные действия, дети, общественная опасность, распространенность.

Svetlichnyi A.A. CRIMINALISATION CORRUPTION OF MINORS / Zaporizhzhya national university, Ukraine

The article investigates the reasons criminalization of corruption of minors, characterizing the danger to the public, relative abundance, the failure of the act at the level of household and special justice.

Key words: sexual abuse, children, public danger, prevalence.

Наріжним каменем криміналізації розбещення неповнолітніх є визначення підстав кримінально-правової заборони, тобто тих головних обставин, які обумовлюють допустимість, можливість і доцільність визнання цього суспільно небезпечного діяння злочинним і кримінально карним. Зазначені обставини утворюють у своїй сукупності соціологічний субстрат кримінально-правової норми, підтверджуючи тим самим генетичну природу кримінального права. Соціологічний аналіз цього явища приводить до висновку, що злочин (та злочинність) існують об'єктивно – до, поза й незалежно від будь-якої його оцінки законодавцем. Так відбувається тому, що ще до заборони суспільно небезпечної поведінки законом, вона вже